# Utbildningsutskottets betänkande 1984/85: 24

**om vissa för den grundläggande högskoleutbildningen gemensamma frågor m. m.**

ÄTTONDE HUVUDTITELN

## Propositionen

Regeringen har under rubriken Vissa frågor om grundläggande högskoleutbildning i proposition 1984/85: 100 bil. 10 (s. 56–62) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som i propositionen anförts om resursplaneringen inom högskolan inför budgetåret 1986/87.

Vidare har regeringen under avsnittet D. Högskola och forskning rubriken Vissa anslagsfrågor (s. 248–251) föreslagit riksdagen att bemyndiga regeringen att besluta om överföringar mellan anslag för högskolan i enlighet med vad som förordats i propositionen.

## Motionerna

1984/85: 323 av Anna Wohlin-Andersson (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

5. att riksdagen beslutar att ett system för viktning av betygen snarast genomförs.

1984/85: 436 av Martin Olsson (c) och Rune Torwald (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om att ett antagningssystem med s. k. viktade betyg införs så snart som möjligt.

1984/85: 467 av Bertil Måbrink (vpk) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till näringsutskottet remitterade motionen 1984/85: 465 – yrkas att riksdagen uttalar sig för en utveckling av näringslivet i Blekinge län och hos regeringen hemställer om åtgärder innebärande att en högskola eller högskolefilial förläggs till Blekinge.

1984/85: 515 av Olle Aulin m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen framförts om en utredning rörande uppdelning av Lunds universitet i flera självständiga enheter.

1984/85: 517 av Hans Göran Franck m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som angetts i motionen beträffande utredning av snedrekryteringen till den högre utbild-

ningen med syfte att skapa förutsättningar för en breddning av denna rekrytering.

1984/85: 725 av Eva Hjelmström m. fl. (vpk) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

2. att riksdagen hemställer hos regeringen om att en parlamentariskt sammansatt kommitté med företrädare från samtliga riksdagspartier utses att se över ekonom- och civilingenjörslinjerna.

1984/85: 731 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om viktade betyg.

1984/85: 791 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående rätten för högskolans myndigheter att i sina anslagsframställningar föreslå nedläggning av högskoleenheter,

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att regeringen vid sin översyn av det framtida anslagssystemet som utgångspunkt bör ha UHÄ:s förslag till alternativ ordning för anslagsframställningar,

3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att de besparingar som skall uttas av högskolorna för budgetåret 1986/87 i huvudsak skall avse kostnaderna för högskolornas administration och förvaltning samt att besparingar endast undantagsvis får innebära ett minskat antal alternativa kurser och studiegångar,

5. att riksdagen beslutar att företrädare för allmänna intressen fr. o. m. budgetåret 1986/87 inte skall ingå i förvaltningsnämnderna,

6. att riksdagen begär att regeringen studerar och prövar erfarenheterna av högskoleorganens sammansättning i enlighet med vad som i motionen har anförts,

7. att riksdagen beslutar att kvoten för den s. k. direktantagningen till högskolan skall höjas till 50 %,

8. att riksdagen begär att regeringen skall utfärda sådana tilläggsdirektiv till tillträdesutredningen att denna med förtur skall presentera ett förslag till ett system med viktade betyg,

9. att riksdagen hos regeringen begär att regeringen skall utfärda tilläggsdirektiv till tillträdesutredningen att utarbeta nya tillträdesregler i enlighet med vad som i motionen har anförts angående höjda krav på den allmänna och särskilda behörigheten,

10. att riksdagen begär att regeringen i tilläggsdirektiv till tillträdesutredningen skall ge utredningen i uppdrag att beakta vad som i motionen anförts angående en förenkling av den lokala antagningen,

11. att riksdagen beslutar att begära att regeringen låter inleda en försöksverksamhet med antagningsprov för tillträde till högskolan samt utformar riktlinjer för en sådan försöksverksamhet,

12. att riksdagen beslutar att införa examensbenämningen filosofie kandidatexamen i enlighet med vad som i motionen anförts,

1984/85: 1315 av Gunnar Biörck i Värmdö (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller att en forskartjänstutredning omgående tillsätts.

1984/85: 1324 av Kerstin Göthberg m. fl. (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande en samlad översyn av högskolans linjesystem och anslagssystem,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande en strukturplan för högskolan,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande uppdragsforskning och uppdragsutbildning,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande examensbenämning i grundutbildningen.

1984/85: 1337 av Gunnel Liljegren (m) och Lars Ahlmark (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär utredning om förutsättningarna för en viktning av betyg och/eller linjer vid antagning till universitet och högskolor.

1984/85: 1946 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inriktningen av den högre utbildningen samt kompletterande direktiv till tillträdesutredningen.

1984/85: 1947 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om resursplaneringen inom högskolan inför budgetåret 1986/87.

1984/85: 2503 av Pär Granstedt m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om en utredning av frågan om inrättandet av en högskola för södra Stockholmsregionen.

1984/85: 2526 av Rune Rydén m. fl. (m, c, fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen i enlighet med vad som anförts i motionen uttalar att reglerna för antagning till högskolan bör utformas så, att de stimulerar gymnasieeleverna till att välja ett brett språkprogram i gymnasieskolan.

1984/85: 2542 av Per Unckel m. fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en ändrad inriktning av dimensioneringen av högskoleutbildning,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att en nödvändig omstrukturering skall kunna innebära nedläggning av hela utbildningslinjer eller högskolor.

1984/85: 2736 av Gunnar Hökmark (m) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till bostadsutskottet remitterade motionen 1984/85: 2734 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om nytt antagningssystem till högskolan.

1984/85: 2818 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

21. att riksdagen beslutar om en garanti för direktövergång från gymnasieskola till högskola om 50 % fr. o. m. höstterminen 1985,

29. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag för att stärka ämnenas ställning vid universitet och högskolor i enlighet med vad som i motionen anförts,

31. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till avbyråkratisering av högskolan i enlighet med vad som i motionen anförts[1],

32. att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till inriktning av verksamheten vid de mindre högskolorna i enlighet med vad som i motionen anförts.

1984/85: 2822 av Per Unckel m. fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

45. att riksdagen beslutar att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om besparingsram för högskolorna för budgetåret 1986/87.

## Utskottet

### Resursplanering inom högskolan

Föredragande statsrådet erinrar i propositionen om att många av *de mindre högskoleenheterna* har utvecklats på en bas av lärarutbildning. Flera av dem har fortfarande en stor del av sitt utbildningsutbud inom detta område. Men hänsyn till de förändringar i behovet av olika lärarkategorier som kan väntas är emellertid denna bas inte tillräckligt stabil för att ensam garantera de berörda högskoleenheternas fortlevnad och vidareutveckling. Det är enligt föredragande statsrådet nödvändigt att varje högskola utanför universitetsorterna har en bas för sin verksamhet i någon eller några allmänna utbildningslinjer som är av betydelse bl. a. för utvecklingen av

[1] Yrkandet behandlas även i UbU 1984/85: 30.

regionens arbetsliv. En omstrukturering av de mindre högskolornas utbildningsutbud måste göras systematiskt och planmässigt och med utgångspunkt i de förhållanden, problem och behov som finns vid resp. högskoleenhet och i dess närmaste omgivning.

Föredragande statsrådet konstaterar att den högskoleorganisation som skapades i och med 1977 års reform framstår som en stor tillgång i den omläggning som nu pågår. Att kunna bedöma hela bredden av eftergymnasiala utbildningar i ett samlat perspektiv, inte minst när det gäller dimensionering, är nära nog en förutsättning för att omläggningarna skall kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt, inte minst med tanke på det begränsade resursutrymme som står till buds. Enligt statsrådet kommer högskoleenheterna att budgetåret 1986/87 ställas inför en svår situation i fråga om resurser, framför allt beroende på konsekvenser av redan fattade beslut om att öka antalet studerande på främst civilingenjörslinjerna och på beslutet att förlänga ekonomutbildningen. Samtidigt görs den bedömningen för budgetåret 1986/87 att en allmän besparing av typen huvudförslag bör undvikas och att beräknade kostnader måste täckas genom omfördelningar av resurserna för grundläggande högskoleutbildning. Statsrådet är därför beredd att redan nu ange storleken på de *besparingar* i omfördelningssyfte som bedöms bli nödvändiga *budgetåret 1986/87*. Förutsättningar för ett systematiskt bedrivet omfördelnings- och effektiviseringsarbete bör skapas genom att de belopp som blir aktuella att spara nu anges i budgetpropositionen med fördelning på högskoleenheter. Beloppen redovisas i en särskild sammanställning (prop. s. 59). De högskoleenheter som har den största omslutningen får bära en proportionellt sett större andel av den samlade besparingen.

Tekniskt bör man enligt föredragande statsrådets mening gå till väga på så sätt att riksdag och regering anvisar medel för grundläggande högskoleutbildning vid högskoleenheterna på sedvanligt sätt med utgångspunkt i den verksamhet som skall bedrivas. Av de totala medlen som kommer att anvisas under berörda anslag för budgetåret 1986/87 bör emellertid högskolestyrelserna inte få disponera de i sammanställningen angivna beloppen. Det bör ankomma på resp. högskolestyrelse att besluta om besparingarnas fördelning på anslag. Samråd med resp. regionstyrelse förutsätts därvid äga rum om innehållande av medel som har anvisats under anslag som disponeras av regionstyrelsen. Högskoleenheterna bör åläggas att redovisa under vilka anslag besparingar har genomförts.

Den av riksdagen angivna dimensioneringen av utbildningen skall enligt föredragande statsrådet vara oförändrad. Det anses vidare viktigt att undvika åtgärder som innebär en försämrad kvalitet i den verksamhet som bedrivs. Därmed står enligt statsrådet i huvudsak åtgärder av två slag till buds. Det ena slaget innebär att man gör avkall på bredden i verksamheten, t. ex. genom ett minskat antal alternativa kurser eller studiegångar. Den andra typen av åtgärder hänför sig till rationaliseringar och effektivi-

seringar. En viktig resurs är lokaler. Högst hälften av de i sammanställningen angivna beloppen bör, i samråd med byggnadsstyrelsen, få tas ut under anslaget D 5. Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna.

Vad gäller forskarutbildning och forskning erinras i propositionen om att berörda högskoleenheter för perioden fram t. o. m. budgetåret 1986/87 har ålagts att åstadkomma förnyelse inom dessa verksamheter genom omfördelning av resurser under fakultetsanslagen i en omfattning som svarar mot huvudförslaget.

Enligt föredragande statsrådet bör regeringen ge riksdagen tillfälle att ta del av vad som i propositionen har anförts om resursplaneringen inom högskolan inför budgetåret 1986/87.

Uttalandena i propositionen om de framtida planeringsförutsättningarna har föranlett ett antal motionsyrkanden.

I motion 1984/85: 1947 (vpk) yrkande 1 hävdas att det för framtiden krävs stora ekonomiska insatser på högskoleområdet. Förslagen till resursplanering för budgetåret 1986/87 avvisas därför.

Enligt motion 1984/85: 791 (fp) yrkande 3 i denna del bör besparingarna på högskoleområdet för budgetåret 1986/87 avse förvaltningsändamål. Olika förslag till förenklingar av administrationen lämnas, bl. a. avskaffande av regionstyrelserna och förenklingar av den lokala antagningen till högskolan. Besparingarna anses endast i undantagsfall böra innebära minskat antal alternativa kurser eller studiegångar. Vidare hävdas i samma motion yrkande 1, att en cementering till varje pris av nuvarande högskoleorganisation kan leda till resursslöseri. Regeringens politik kan, menar motionärerna, leda till att utbildningsutbudet vid de mindre högskoleenheterna planeras och genomförs endast i syfte att bevara högskolan. En högskola kan enligt motionärerna enbart motivera sin existens om den ger utbildning som är adekvat för samhället och för den enskilde och som är av god kvalitet. Statsmakternas direktiv när det gäller anslagsframställningarna inom högskolesektorn bör därför innefatta möjligheten att föreslå nedläggning av hela högskoleenheter, om detta anses motiverat.

I motionerna 1984/85: 2818 (m) yrkande 31 i denna del och 1984/85: 2822 (m) yrkande 45 reses invändningar mot att universitet och högskolor med större omslutning skall göra en proportionellt sett större besparing för budgetåret 1986/87, vilket uppfattas som en omfördelning av resurser till universitetens och de största högskolornas nackdel. Vidare vänder sig motionärerna mot att förutsättningarna för planeringen och besparingarna är ofullständiga. Bl. a. sägs resp. högskoleenhet inte veta hur stor del av besparingarna som eventuellt kan komma tillbaka i form av omfördelade medel. Den angivna förutsättningen att dimensioneringen skall vara oförändrad anses orealistisk, eftersom behovet av omstrukturering av högskoleutbildningarna är uppenbar. Andra förslag till besparingar lämnas av motionärerna, bl. a. avskaffande av regionstyrelserna, minskning av antalet beslutande organ inom högskolan, förenkling av förfarandet vid antag-

ning till allmänna och lokala utbildningslinjer samt enstaka kurser. Enligt motion 1984/85: 2818 (m) yrkande 32 bör universitet och större högskolor ges ett huvudansvar för den grundläggande högskoleutbildningen i olika delar av landet. Utbildningen skall bedrivas decentraliserat också utanför de orter där universitetet eller högskolan är belägen. En sådan organisation ökar möjligheterna att variera utbudet av högskoleutbildning på mindre högskoleorter. Enligt motion 1984/85: 2542 (m) yrkandena 1 och 2 bör antalet platser på linjer som enbart eller i huvudsak leder till arbete i offentlig sektor minskas successivt. Vilken utbildning som skall ges vid de olika högskolorna på sikt måste i första hand bedömas utifrån deras möjlighet att ge en kvalitativt högtstående utbildning. Om universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) och högskolorna bedömer att dimensioneringsförändringar ger bästa effekt då en hel utbildning eller t. o. m. en hel högskola läggs ned, skall de enligt motionärernas uppfattning inte vara förhindrade av direktiv från statsmakterna att föreslå detta.

Enligt motion 1984/85: 1324 (c) yrkande 2 är det felaktigt att nu avveckla utbildningar som för tillfället har svag arbetsmarknad till följd av att vissa verksamhetsutbyggnader upphört eller dämpats men där yrkeskåren har en sådan sammansättning att stora avgångar och förnyat arbetskraftsbehov kan förutses under det kommande decenniet och kring sekelskiftet. För att kunna möta ett framtida behov är det önskvärt att finna bättre former för att under en tid kunna dra ned utbildningsvolymen vid en enhet för att senare öka den igen när behoven växer. Om minskad utbildningsvolym får leda till nedläggning av hela utbildningsenheter kommer utbildningen att vara onödigt koncentrerad när utbildningskapaciteten åter skall öka. För att åstadkomma en smidigare anpassning till framtida förändrade utbildningsbehov finner motionärerna det ångeläget att en strukturplan för högskolan utarbetas.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

Utgångspunkten för myndigheternas arbete med anslagsframställningen inför budgetåret 1985/86 har för all verksamhet – också för den grundläggande högskoleutbildningen – varit oförändrade anslag (exkl. pris- och löneomräkning), från vilka dras 2% (huvudförslag). En tillämpning av huvudförslaget på den grundläggande högskoleutbildningen skulle innebära en anslagsminskning om ca 74 milj. kr. (inkl. del av lokalkostnadsanslaget). Som framgår av budgetpropositionen har huvudförslaget inte tillämpats på högskoleorganisationen för budgetåret 1985/86. Det skall inte heller tillämpas för budgetåret 1986/87. Därmed befrias högskoleenheter, regionstyrelser och UHÄ från det stora arbete som man tidigare har fått lägga ned på att presentera förslag till huvudförslag (besparingar om 10% för 5 år). Man kan i stället koncentrera sig på de i förhållande till huvudförslaget mindre besparingar som skall gälla för budgetåret 1986/87.

De angivna besparingarna för budgetåret 1986/87 kan av regeringen användas för att täcka bl. a. konsekvenskostnader till följd av tidigare



*Rättelse:* S. 22, de två sista raderna under **10.** Står: yrkandena 6 och 7 Rättat till: yrkandena 5 och 6

beslut och kostnader för kvalitativa reformer och/eller för eventuella ökningar av planeringsramar. Den av regeringen föreslagna tekniken för resursplanering utesluter självfallet inte att regeringen i 1986 års budgetproposition kan komma att lägga fram förslag om fortsatt omstrukturering av högskolans utbildningsutbud. De i motion 1984/85: 2822 ställda frågorna om resurstillskott och eventuell omstrukturering av högskoleutbildning kommer att få sitt slutliga svar i 1986 års budgetproposition.

Sedan länge har det varit ett önskemål från högskoleenheternas sida att själva få avgöra var besparingar skall göras. Detta är bakgrunden till att regeringen valt att endast ange visst besparingsbelopp per högskoleenhet. Det går självfallet inte att nu ange under vilka statsbudgetanslag besparingarna nås. Detta får anstå till dess högskoleenheterna hunnit fatta sina beslut och kunnat rapportera var de räknar med att ta ut sparbeloppen. Utskottet har erfarit att den tidpunkt som övervägs är våren 1986.

Inom utbildningsdepartementets s. k. resursöversynsprojekt – med företrädare för utbildnings- och finansdepartementen, UHÄ, riksrevisionsverket, statskontoret, regionstyrelser och högskoleenheter – har diskuterats lämpligheten av och tekniken för längre planeringsperioder (Ds U 1985: 1 Ledning, samverkan och administrativ utveckling inom högskolan). Förslaget i årets budgetproposition, som innebär att resursnivån anges också för det andra budgetåret – budgetåret 1986/87 –, bör ses som ett första steg mot mera långsiktig budgetplanering inom den grundläggande högskoleutbildningen. Enligt vad utskottet erfarit är avsikten att försöka gå vidare på denna väg, varvid målet är att åstadkomma en treårig planeringsperiod.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om att högskoleenheterna alltsedan budgetåret 1981/82 ålagts att genomföra besparingar inom administration och förvaltning (förvaltningsrationalisering). Regeringen har för varje budgetår angett ändamålet med och storleken av besparingarna. De uppgår för perioden 1981/82–1984/85 till ca 32 milj. kr. Utbildningsministern har i prop. 1984/85: 100 bil. 10 (s. 58) för budgetåret 1985/86 förordat fortsatta besparingar för förvaltningsändamål. Åtgärder har sålunda de senaste åren vidtagits i direkt syfte att begränsa högskolans administration. Regeringen har vidare uppdragit åt UHÄ att, i samverkan med statskontoret och riksrevisionsverket, kartlägga hur omfattningen av högskolans förvaltningsfunktioner har förändrats sedan budgetåret 1981/82.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1984/85: 791 yrkande 3 i denna del, 1984/85: 1947 yrkande 1, 1984/85: 2818 yrkande 31 i denna del och 1984/85: 2822 yrkande 45.

Vad gäller frågan om myndigheters möjlighet att föreslå avveckling av viss högskoleenhet vill utskottet peka på att regeringens budgetdirektiv till myndigheterna formellt inte har några begränsningar som skulle omöjliggöra förslag om avveckling av högskoleenhet. Av budgetpropositionen framgår emellertid att regeringens ambition är att i första hand söka lösa

högskolans strukturproblem genom omstruktureringar av utbildningsutbudet *inom* enheter. Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att en omstrukturering av de mindre högskolornas utbildningsutbud måste göras systematiskt och planmässigt och med utgångspunkt i de förhållanden, problem och behov som finns vid resp. högskoleenhet och i dess närmaste omgivning. Det behövs en planering på både lång och kort sikt inför de förändringar som blir nödvändiga när ungdomskullarna minskar och arbetsmarknaden förändras.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1984/85: 791 yrkande 1, 1984/85: 1324 yrkande 2, 1984/85: 2542 yrkandena 1 och 2 och 1984/85: 2818 yrkande 32.

Det pekas i propositionen också på den betydelse ett ändamålsenligt *anslagssystem* har för hur verksamheten planeras, genomförs och följs upp. Det finns enligt föredragande statsrådets mening skäl att – med utgångspunkt i de erfarenheter som finns av det år 1977 införda systemet – se över anslagssystemet för högskolan och därmed också formerna för medelstilldelning och styrning.

Enligt motionerna 1984/85: 791 (fp) yrkande 2 och 1984/85: 2818 (m) yrkandena 29 och 31 i motsvarande delar bör den aviserade översynen av anslagssystemet ge universitet och högskolor en treårig planeringsperiod med en fullständig anslagsframställning endast vart tredje år. I motion 1984/85: 1324 (c) yrkande 1 i denna del anförs att en genomsnittlig universitetsinstitution i dag hämtar medel från minst fyra anslag enbart inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde (fakultetsanslag, linjeanslag, anslag till enstaka kurser och forskningsrådsmedel). En översyn av anslagssystemet m. m. i syfte att förenkla finansieringen av verksamheten på institutionsnivå begärs.

Utskottet delar uppfattningen att en översyn av anslagssystemet för högskolan bör inriktas bl. a. på att förenkla nuvarande system. Detta bör kunna innebära ökade möjligheter till långsiktig planering för högskoleenheterna och därmed en minskning av de arbetsinsatser som på olika nivåer inom högskoleorganisationen måste avdelas för arbetet med anslagsframställningar. Utskottet erinrar också om att rapporten Ledning, samverkan och administrativ utveckling inom högskolan (Ds U 1985: 1) nu färdigställts inom utbildningsdepartementet. Regeringen har överlämnat rapporten till UHÄ. Utskottet räknar därför med att fortsatta åtgärder kommer att vidtas. I detta resursöversynsprojekt har frågan om treåriga planeringsperioder diskuterats. Med hänvisning till vad som anförts avstyrker utskottet motionerna 1984/85: 791 yrkande 2, 1984/85: 1324 yrkande 1 i denna del och 1984/85: 2818 yrkandena 29 och 31 i motsvarande delar.

**Antagning till högskolan m. m.**

Frågor om antagning till högskolan tas upp i ett flertal motioner.

Enligt motionerna 1984/85: 323 (c) yrkande 5, 1984/85: 436 (c), 1984/85: 731 (fp) yrkande 18, 1984/85: 791 (fp) yrkande 8 och 1984/85: 1337 (m) yrkande 1 bör ett antagningssystem med viktade betyg införas. I motionerna 1984/85: 791 (fp) yrkande 7, 1984/85: 2736 (m) och 1984/85: 2818 (m) yrkande 21 framförs uppfattningen att den s. k. direktantagningskvoten bör höjas till 50 % för att ungdomar som lämnar gymnasieskolan och som vill fortsätta till högskolan skall kunna vinna inträde i högskolan. Med nuvarande arbetsmarknadssituation föreligger ofta svårigheter för dem att få anställning och därmed arbetslivserfarenhetspoäng. Enligt motion 1984/85: 791 (fp) yrkande 9 bör kraven på den allmänna behörigheten nu ändras så att det för längre högskoleutbildningar skall krävas avslutad treårig gymnasial utbildning. I samma motion yrkandena 10 och 11 framförs vidare önskemål om en förenkling av den lokala antagningen samt försök med antagningsprov till högskolan. Enligt motion 1984/85: 2526 (m, c, fp) yrkande 1 bör reglerna för antagning till högskolan utformas så, att de stimulerar gymnasieeleverna att välja ett brett språkprogram i skolan genom utökad studiekurs. Ämnen som lästs som utökad studiekurs bör därför få räknas till godo för sökande till högskolan. Slutligen behandlas i motionerna 1984/85: 517 (s) och 1984/85: 1946 (vpk) i denna del frågan om den sociala snedrekryteringen. Motionärerna önskar skapa förutsättningar för en breddning av nuvarande rekrytering.

Utskottet räknar med att tillträdesutredningen (U 1983: 03) kommer att behandla de i motionerna aktualiserade frågorna (Dir. 1983: 58). Utredningens förslag kommer att läggas fram i slutet av år 1985.

En viktig faktor när det gäller rekrytering till högskoleutbildning är självfallet hur studiestödet är utformat, en annan faktor är arbetsmarknadssituationen för de högskoleutbildade.

Med hänvisning till pågående arbete inom tillträdesutredningen föreslår utskottet att riksdagen avslår de nu aktuella motionerna.

**Vissa organisatoriska frågor**

Enligt motion 1984/85: 515 (m) bör riksdagen begära en utredning rörande uppdelning av *universitetet i Lund* i flera självständiga enheter.

Utskottet vill erinra om att utskottet tidigare under detta riksmöte utförligt behandlat denna fråga (UbU 1984/85: 2, s. 9–10). Därvid redovisades att frågan dels utretts genom UHÄ:s och universitetets försorg, dels diskuterats och lett till beslut i universitetsstyrelsen och ställningstagande i UHÄ:s anslagsframställning till regeringen inför budgetåret 1985/86. Utskottet förklarade sig då inte berett att föreslå en ny utredning och prov-

ning av frågan. Utskottet intar även nu samma ståndpunkt och avstyrker härmed motion 1984/85: 515.

I motion 1984/85: 467 (vpk) begärs att riksdagen hos regeringen hemställer om att en högskola eller *högskolefilial* förläggs *till Blekinge*.

Enligt vad utskottet erfarit kommer en lokal elektroniklinje att starta i Blekinge höstterminen 1985. Utbildningen är en del i den långsiktiga satsningen från statens och näringslivets sida för att förse Blekinge med kvalificerat kunnande på elektronikområdet. Med hänvisning till de åtgärder som redan vidtagits av statliga myndigheter avstyrker utskottet motion 1984/85: 467.

Enligt motion 1984/85: 2503 (c) bör riksdagen besluta att hos regeringen hemställa om en utredning av frågan om inrättande av *en högskola för södra Stockholmsregionen*. En högskola i södra Stockholmsregionen anses kunna ge ett brett utbud av kurser i språk, samhällsvetenskapliga, ekonomiska och sociala ämnen samt vissa naturvetenskapliga ämnen.

Den enklaste vägen att nå motionärernas syfte är att decentraliserad högskoleutbildning anordnas. Genom detta tillvägagångssätt kan också kostnader för ytterligare en högskoleförvaltning undvikas. Med hänvisning till de regler som gäller för decentraliserad högskoleutbildning föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1984/85: 2503.

I motion 1984/85: 791 (fp) yrkande 6 begärs att regeringen studerar och prövar erfarenheterna av *högskoleorganens sammansättning*. Motionärerna anser att det finns skäl att ifrågasätta den nuvarande ordningen där studerande och övrig personal har att pröva meriterna för sökande till bl. a. professurer eller ta ställning i andra rent vetenskapliga frågor. I yrkande 5 i samma motion yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att inga allmänrepresentanter bör ingå i förvaltningsnämnderna.

Enligt högskoleförordningen 19 kap. 31 § gäller beträffande sammansättningen av tjänsteförslagsnämnd att en företrädare för de anställda inom tjänsteförslagsnämndens verksamhetsområde och en företrädare för de studerande inom samma område har rätt att ingå i nämnden. Det föreligger alltså inget tvång för nämnda grupper att ingå i nämnden.

Riksdagen beslöt hösten 1983 om vissa förändringar i högskoleorganisationen (prop. 1983/84: 52, UbU 1983/84: 10, rskr. 1983/84: 114). Vid detta tillfälle anmälde föredragande statsrådet att sammansättningen av de förvaltningsnämnder som högskolestyrelse kan tillsätta skall vara densamma som högskolestyrelsens sammansättning, dvs. företrädare för allmänna intressen skall ingå och utgöra en tredjedel. Regeringen har sedermera ändrat högskoleförordningen i enlighet med uttalandet i proposition 1983/84: 52 (SFS 1984: 100). De ändrade bestämmelserna gäller fr. o. m. den 1 juli 1984.

Utskottet finner inte anledning att överväga ändringar av nu gällande ordning, varför utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 1984/85: 791 yrkandena 5 och 6.

*Rättelse:* S. 11, rad 20 Står: yrkande 7 Rättat till: yrkande 5
längst ner på sidan Står: yrkandena 6 och 7 Rättat till: yrkandena 5 och 6

**Filosofie kandidatexamen**

Enligt motionerna 1984/85: 791 (fp) yrkande 12 och 1984/85: 1324 (c) yrkande 4 bör en ny examensbenämning, filosofie kandidatexamen med humanistisk, samhällsvetenskaplig eller annan inriktning, snarast införas för studier om 120 poäng inom det förutvarande filosofiska fakultetsområdet. För denna examen bör krävas fördjupningsstudier i en omfattning som ger behörighet till forskarutbildning, dvs. 60 poäng. Även enligt motion 1984/85: 2818 (m) yrkande 29 i denna del bör en filosofie kandidatexamen införas.

Utskottet har från UHÄ inhämtat att frågan om examensbenämningar inom det förutvarande filosofiska fakultetsområdet behandlas inom UHÄ i anslutning till frågor om hur utbildning skall anordnas på det humanistiska ämnesområdet. Förslag avses alltså lämnas till regeringen i examensbenämningsfrågan. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1984/85: 791 yrkande 12, 1984/85: 1324 yrkande 4 och 1984/85: 2818 yrkande 29 i denna del.

**Övriga frågor**

Enligt motion 1984/85: 725 (vpk) yrkande 2 bör en parlamentariskt sammansatt kommitté med företrädare för samtliga riksdagspartier se över *ekonom- och civilingenjörsutbildningarna* med syfte att dessa utbildningar skall få ökade inslag av sociologi, psykologi, pedagogik och andra humanistiska och samhällskritiska ämnen.

Vad gäller civilingenjörsutbildningarna har UHÄ:s planeringsberedning för utbildning för tekniska yrken samt för de matematisk-naturvetenskapliga och tekniska fakulteterna vid olika tillfällen behandlat frågor om teknikens historiska utveckling, sambandet teknik-samhälle, teknikerrollen, utbildningsförnyelse m. m. Diskussionsunderlag har tagits fram, bl. a. genom UHÄ-rapporten 1982: 6, Humaniora och teknik – kan de mötas?

Ekonomutbildningen har nyligen varit föremål för en grundlig utredning, som remissbehandlats. Riksdagen fattade beslut om den nya ekonomutbildningen under riksmötet 1982/83 (prop. 1982/83: 100, UbU 1982/83: 25, rskr. 1982/83: 340). De första studerande har ännu inte avslutat den nya utbildningen. Mot denna bakgrund finns det ingen anledning att tillsätta ny kommitté rörande ekonomutbildningen.

Det ankommer på UHÄ och även på linjenämnder och institutioner att överväga och pröva i vad mån nya moment kan införas i utbildningarna inom de ekonomiska ramar samt de tidsramar som står till buds. Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1984/85: 725 yrkande 2.

Enligt motion 1984/85: 1946 (vpk) i denna del bör regeringen bl. a. "göra *en samlad utvärdering* av den uppföljning av högskolereformen som skett samt öppet redovisa hur väl högskolereformens mål har följts". Vidare bör regeringen inrikta den fortsatta planeringen på en offensiv satsning på den offentliga sektorn och därmed på utveckling och förnyelse av de utbildningar som är inriktade mot den offentliga sektorn. I motion 1984/85: 1324 (c) yrkande 1 i denna del föreslås en utvärdering av linjesystemet.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

Åren efter högskolereformen år 1977 genomförde UHÄ ett omfattande uppföljningsprogram som redovisats i serien UHÄ-rapport. Detta har följts av programmet Uppföljning och policystudier. UHÄ ansvarar även för ett mera långsiktigt projekt Forskning om högskolan, där forskningen utförs vid universitet och högskolor som uppdragsforskning. Detta program omfattar i stort fyra områden, nämligen högskolans roll i samhället, högskolan som organisation, forskningsfunktionen och utbildningsfunktionen. Resultaten av programmen används bl. a. i UHÄ:s reguljära arbete med att fortlöpande följa utvecklingen inom högskolan och föreslå de förändringar som bedöms nödvändiga. I detta sammanhang prövas också förändringar av utbildningslinjer och förslag om nya linjer. Utvärderings- och förändringsarbete sker fortlöpande även regionalt och lokalt vid de olika universiteten och högskolorna. I detta arbete deltar även de representanter för samhället utanför högskolan som finns i t. ex. UHÄ:s planeringsberedningar, i regionstyrelser och i högskolestyrelser. Vidare kan konstateras att verksamhetsberättelser nu har blivit ett reguljärt inslag i högskolemyndigheternas arbete.

Det råder stor enighet om att dimensioneringen av den grundläggande högskoleutbildningen bör bestämmas med utgångspunkt i individernas efterfrågan, arbetsmarknadens behov och de tillgängliga resurserna.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1984/85: 1324 yrkande 1 i denna del och 1984/85: 1946 i denna del.

Med erinran om riksdagens beslut i januari 1985 om ny arbets- och tjänsteorganisation för lärare i den statliga högskolan (prop. 1984/85: 57, UbU 1984/85: 9, rskr. 1984/85: 115) avstyrker utskottet motion 1984/85: 1315 (m) om tillsättande av en *forskartjänstutredning*.

Frågor om *uppdragsutbildning* och uppdragsforskning tas upp i motion 1984/85: 1324 (c) yrkande 3. Formerna för samarbete mellan högskoleenheter och näringsliv bör göras så smidiga och enkla som möjligt.

Utskottet erinrar om att olika slag av uppdragsverksamhet vid sidan av de mera traditionella uppgifterna är en växande del av högskolans verksamhet. Det är även enligt utskottets mening angeläget att högskoleenheterna utnyttjar möjligheterna till samarbete med lokala företag, myndigheter och organisationer och att detta samarbete finner ändamålsenliga former. Regeringen har den 11 april 1985 beslutat lägga fram en proposition

*Rättelse:* S. 15. **Hemställan** 8. Står: yrkandena 6 och 7 Rättat till: yrkandena 5 och 6

om uppdragsutbildning. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1984/85: 1324 yrkande 3.

Efter förslag från regeringen har riksdagen bemyndigat regeringen, eller den myndighet regeringen i sin tur bemyndigar, att medge *överföringar mellan anslag* på statsbudgeten och mellan anslagsposter som har underställts riksdagen. Detta har bl.a. varit nödvändigt för att erforderliga resurser för handikappåtgärder skall kunna disponeras på det sätt riksdagen beslutade om i enlighet med förslag i budgetpropositionen 1981 (prop. 1980/81: 100, bil. 12, UbU 20, rskr. 246). För att samma ordning för disposition av resurser för nämnda åtgärder skall kunna gälla även i fortsättningen behövs ett bemyndigande av denna art.

Utskottet föreslår att riksdagen lämnar regeringen begärt bemyndigande för budgetåret 1985/86.

**Hemställan**

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *resursplaneringen inom högskolan inför budgetåret 1986/87*
   att riksdagen med avslag på motionerna 1984/85: 791 yrkande 3 i denna del, 1984/85: 1947 yrkande 1, 1984/85: 2818 yrkande 31 i denna del och 1984/85: 2822 yrkande 45 utan erinran lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1984/85: 100,
2. beträffande *högskoleorganisationens utveckling på längre sikt*
   att riksdagen avslår motionerna 1984/85: 791 yrkande 1, 1984/85: 1324 yrkande 2, 1984/85: 2542 yrkandena 1 och 2 och 1984/85: 2818 yrkande 32,
3. beträffande *anslagssystem för högskolan*
   att riksdagen avslår motionerna 1984/85: 791 yrkande 2, 1984/85: 1324 yrkande 1 i denna del och 1984/85: 2818 yrkandena 29 och 31 i motsvarande delar,
4. beträffande *antagning till högskolan m. m.*
   att riksdagen avslår motionerna 1984/85: 323 yrkande 5, 1984/85: 436, 1984/85: 517, 1984/85: 731 yrkande 18, 1984/85: 791 yrkandena 7, 8, 9, 10 och 11, 1984/85: 1337 yrkande 1, 1984/85: 1946 i denna del, 1984/85: 2526 yrkande 1, 1984/85: 2736 och 1984/85: 2818 yrkande 21,
5. beträffande *uppdelning av universitetet i Lund*
   att riksdagen avslår motion 1984/85: 515,
6. beträffande *högskoleutbildning i Blekinge*
   att riksdagen avslår motion 1984/85: 467,
7. beträffande *en högskola för södra Stockholmsregionen*
   att riksdagen avslår motion 1984/85: 2503,

8. beträffande *högskoleorganens sammansättning*
   att riksdagen avslår motion 1984/85: 791 yrkandena 5 och 6,
9. beträffande *filosofie kandidatexamen*
   att riksdagen avslår motionerna 1984/85: 791 yrkande 12, 1984/85: 1324 yrkande 4 och 1984/85: 2818 yrkande 29 i denna del,
10. beträffande *ökade inslag av humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen i ekonom- och civilingenjörsutbildningarna*
    att riksdagen avslår motion 1984/85: 725 yrkande 2,
11. beträffande *en samlad utvärdering av högskolan m. m.*
    att riksdagen avslår motionerna 1984/85: 1946 i denna del och 1984/85: 1324 yrkande 1 i denna del,
12. beträffande *en forskartjänstutredning*
    att riksdagen avslår motion 1984/85: 1315,
13. beträffande *uppdragsutbildning m. m.*
    att riksdagen avslår motion 1984/85: 1324 yrkande 3,
14. beträffande *ett bemyndigande*
    att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om överföringar mellan anslag för högskolan i enlighet med vad som förordats i proposition 1984/85: 100.

Stockholm den 18 april 1985

På utbildningsutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

*Närvarande vid ärendets slutbehandling:* Georg Andersson (s), Kerstin Göthberg (c), Bengt Wiklund (s), Birgitta Rydle (m), Helge Hagberg (s), Göran Allmér (m), Pär Granstedt (c), Iris Mårtensson (s), Lars Svensson (s), Birger Hagård (m), Jörgen Ullenhag (fp), Gunnar Hökmark (m), Barbro Nilsson i Örnsköldsvik (s), Marita Bengtsson (s) och Maj Kempe (vpk).

## Reservationer

### 1. Resursplaneringen inom högskolan (mom. 1)

Birgitta Rydle, Göran Allmér, Birger Hagård och Gunnar Hökmark (alla m) anser

*dels* att den av utskottets yttrande som på s. 7 börjar ''Utgångspunkten för'' och på s. 8 slutar ''yrkande 45'' bort ha följande lydelse:

Ett effektivt utnyttjande av högskolans totala resurser kräver att högskolorna ges bättre förutsättningar att planera sin verksamhet. Utskottet delar den uppfattning som framförs i motion 1984/85: 2822 att enbart kännedom om kommande besparingskrav inte är en tillräcklig grund för en bättre planering. Därtill fordras också kännedom om den totala ramen samt det åtagande resp. högskola åläggs.

Utskottet kan inte heller tillstyrka förslaget att universitet och högskolor med större omslutning skall göra en proportionellt större besparing. En systematisk omfördelning av resurser till universitetens och de större högskolornas nackdel är till förfång för högskolans totala verksamhet.

Universiteten och högskolorna har drabbats hårt av den allmänna byråkratiseringen i samhället. Flera samverkande orsaker har bidragit till detta. Den tid utbildande och forskande personal måste använda för annat än utbildning och forskning har successivt ökat. För att komma till rätta med dessa problem krävs ett samlat program för att minska byråkratin inom högskolan. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett sådant förslag i enlighet med vad som framförs i motion 1984/85: 2818.

Riksdagen bör med anledning av de aktuella motionerna som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om besparingsram för högskolorna för budgetåret 1986/87 samt förslag till avbyråkratisering av högskolan.

*dels* att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *resursplaneringen inom högskolan inför budgetåret 1986/87*

   att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85: 2818 yrkande 31 i denna del och 1984/85: 2822 yrkande 45, med anledning av motion 1984/85: 791 yrkande 3 i denna del och med avslag på proposition 1984/85: 100 och motion 1984/85: 1947 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

### 2. Resursplaneringen inom högskolan (mom. 1)

Maj Kempe (vpk) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar ''Utgångspunkten för'' och på s. 8 slutar ''yrkande 45'' bort ha följande lydelse:

Utskottet ser inga möjligheter att inom överskådlig framtid göra om-

prioriteringar av det slag som görs i proposition 1984/85: 100 i vad gäller högskoleutbildning under budgetåret 1986/87. Mot bakgrund av nuvarande samhällsutveckling kommer i stället stora krav att ställas på ekonomiska insatser inom högskoleområdet. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 1947 yrkande 1 och med avslag på proposition 1984/85: 100, motionerna 1984/85: 791 yrkande 3 i denna del, 1984/85: 2818 yrkande 31 i denna del och 1984/85: 2822 yrkande 45 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

*dels* att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *resursplaneringen inom högskolan inför budgetåret 1986/87*

   att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 1947 yrkande 1 och med avslag på proposition 1984/85: 100, motionerna 1984/85: 791 yrkande 3 i denna del, 1984/85: 2818 yrkande 31 i denna del och 1984/85: 2822 yrkande 45 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

### 3. Högskoleorganisationens utveckling på längre sikt (mom. 2)

Birgitta Rydle, Göran Allmér, Birger Hagård och Gunnar Hökmark (alla m) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar "Vad gäller" och på s. 9 slutar "och 32" bort ha följande lydelse:

Antalet platser på linjer som enbart eller i huvudsak leder till arbete i offentlig sektor måste minskas successivt. Vilken utbildning som skall ges vid olika högskoleenheter bör i första hand bedömas utifrån enheternas möjlighet att ge en kvalitativt högtstående utbildning. Om det uppkommer en sådan situation att antalet ianspråktagna utbildningsplatser vid viss högskoleenhet är för litet för att en rationell verksamhet skall kunna bedrivas eller om UHÄ gör den bedömningen att dimensioneringsförändringar ger bästa effekt då en hel utbildning eller t. o. m. en hel enhet läggs ned bör UHÄ självfallet inte vara förhindrat av direktiv från regeringen att förutsättningslöst lägga fram förslag till lösningar. Om en högskoleenhet måste avvecklas på en viss ort, bör en annan större högskoleenhet kunna tillhandahålla högskoleutbildning där i decentraliserad form. Det bör då bli möjligt att i ökad utsträckning mellan olika år variera utbudet av högskoleutbildning på orten.

Vad utskottet här har anfört om de framtida planeringsvillkoren bör riksdagen med bifall till motionerna 1984/85: 2542 yrkandena 1 och 2 och 1984/85: 2818 yrkande 32 och med anledning av motionerna 1984/85: 791 yrkande 1 och 1984/85: 1324 yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna.

*dels* att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *högskoleorganisationens utveckling på längre sikt* att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85: 2542 yrkandena 1 och 2 och 1984/85:2818 yrkande 32 och med anledning av motionerna 1984/85:791 yrkande 1 och 1984/85: 1324 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

**4. Högskoleorganisationens utveckling på längre sikt (mom. 2)**

Kerstin Göthberg (c) och Pär Granstedt (c) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar "Vad gäller" och på s. 9 slutar "och 32" bort ha följande lydelse:

Det är viktigt att en anpassning av utbildningsutbudet till det förväntade antalet studerande och sysselsättningsmöjligheterna sker på ett välplanerat sätt. Det bör göras upp en strukturplan för högskoleorganisationen, i vilken koncentrationen av den högre utbildningen motverkas. Besluten om nedläggningar av vissa högskoleutbildningar våren 1984 visar på vilket bräckligt underlag utomordentligt viktiga frågor för närvarande avgörs. Det bör vara möjligt att under en tid dra ner utbildningsvolymen vid en enhet för att senare öka den igen när behoven växer. En strukturplan med denna inriktning bör snarast utarbetas. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1984/85: 1324 yrkande 2 och med avslag på motionerna 1984/85: 791 yrkande 1, 1984/85: 2542 yrkandena 1 och 2 och 1984/85: 2818 yrkande 32 som sin mening ge regeringen till känna.

*dels* att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *högskoleorganisationens utveckling på längre sikt* att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 1324 yrkande 2 och med avslag på motionerna 1984/85: 791 yrkande 1, 1984/85: 2542 yrkandena 1 och 2 och 1984/85: 2818 yrkande 32 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

**5. Högskoleorganisationens utveckling på längre sikt (mom. 2)**

Jörgen Ullenhag (fp) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar "Vad gäller" och på s. 9 slutar "och 32" bort ha följande lydelse:

Arbetsmarknadsläget för de högskoleutbildade, som grupp betraktade, har försämrats på senare tid. I 1984 års budgetproposition påtalade föredragande statsrådet att antalet sökande till de allmänna utbildningslinjerna fr. o. m. vårterminen 1983 har börjat minska. Minskningen av antalet sökande har fortsatt under det gångna året.

Mot denna bakgrund kan en cementering till varje pris av nuvarande

högskoleorganisation leda till resursslöseri. Regeringens nuvarande politik kan leda till att utbildningsutbudet vid de mindre högskoleenheterna planeras och genomförs endast i syfte att bevara högskolan. En högskola kan enligt utskottets mening enbart motivera sin existens om den ger utbildning som är adekvat för samhället och för den enskilde och som är av god kvalitet. Regeringens direktiv när det gäller anslagsframställningarna inom högskolesektorn bör därför innefatta möjligheten att föreslå nedläggning av hel högskoleenhet, om detta är motiverat. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1984/85: 791 yrkande 1 och med anledning av motionerna 1984/85: 1324 yrkande 2, 1984/85: 2542 yrkandena 1 och 2 och 1984/85: 2818 yrkande 32 som sin mening ge regeringen till känna.

*dels* att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *högskoleorganisationens utveckling på längre sikt*
   att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 791 yrkande 1 och med anledning av motionerna 1984/85: 1324 yrkande 2, 1984/85: 2542 yrkandena 1 och 2 och 1984/85: 2818 yrkande 32 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

**6. Anslagssystem för högskolan (mom. 3)**

Kerstin Göthberg (c), Birgitta Rydle (m), Göran Allmér (m), Pär Granstedt (c), Birger Hagård (m), Jörgen Ullenhag (fp) och Gunnar Hökmark (m) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "Utskottet delar" och slutar "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör den aviserade översynen av anslagssystemet resultera i treåriga planeringsperioder för universitet och högskolor. Översynen bör även få som resultat en radikal förenkling av formerna för att finansiera verksamheten vid de enskilda institutionerna. Det sker nu genom medel från alltför många anslag. Riksdagen bör med anledning av de aktuella motionerna som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om högskolans anslagssystem.

*dels* att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *anslagssystem för högskolan*
   att riksdagen med anledning av motionerna 1984/85: 791 yrkande 2, 1984/85: 1324 yrkande 1 i denna del och 1984/85: 2818 yrkandena 29 och 31 i motsvarande delar som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

**7. Antagning till högskolan m. m. (mom. 4)**

Jörgen Ullenhag (fp) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar "En viktig" och slutar "aktuella motionerna" bort ha följande lydelse:

En utgångspunkt för regeringens kommande arbete med tillträdesfrågorna bör enligt utskottets uppfattning vara att man skall underlätta för ungdomar att få tillträde till högre utbildning. Vissa förbättringar av nuvarande system har visserligen gjorts i vad gäller ungdomars tillträde till högskolan. Men fortfarande är det enligt utskottets uppfattning alldeles för många bland de yngsta sökande som inte kommer in på högskolan. Statistiken ger vid handen att de ungdomar som lämnar gymnasieskolan och som vill fortsätta till högskolan ofta får vänta ett antal år innan de får tillträde till högre utbildning. Särskilt mot bakgrund av att arbetslösheten bland dessa ålderskategorier för närvarande är så hög upplevs denna väntan som destruktiv. Den nu pågående översynen bör alltså arbeta med målet att ytterligare underlätta ungdomars tillträde till högskolan. Enligt utskottets mening måste *direktantagningskvoten* höjas till 50 %.

En sådan förändring bör genomföras även om den får till konsekvens att antalet antagna äldre sökande minskar. När antagningssystemet infördes år 1977 fanns ett uppdämt behov av högre utbildning från sökande utan traditionell gymnasiebakgrund. De nya tillträdesreglerna öppnade möjlighet för dessa grupper att i betydligt större omfattning än tidigare få tillgång till högre studier. Efter den tid som nu förflutit sedan dessa nya regler infördes, kan behovet av högskoleutbildning inte rimligen sägas vara lika stort inom den kategori sökande som prioriterades år 1977. I stället är det enligt utskottets uppfattning de ungdomar som nu lämnar gymnasieskolan som i dag i första hand bör beredas plats inom högskolan.

Utskottet ser det som positivt att tillträdesutredningen enligt sina direktiv skall studera frågan om *viktade betyg*. Inom de högskoleförberedande utbildningarna förekommer i dag en situation där den allmänna behörigheten i kombination med den särskilda behörigheten har lett till utpräglat taktiska val. Många elever väljer att läsa korta och mindre arbetskrävande linjer för att kunna erhålla en högre betygspoäng. I stället för att välja linje utifrån vad som ger dem bäst förberedelse för högskolestudier väljer de linjer där det är lättast att få hög betygspoäng. Det är enligt utskottets mening mycket angeläget att ett system med viktade betyg snarast införs.

Frågan om vad som skall krävas i *allmän behörighet* för tillträde till högre utbildning har ända sedan högskolereformen varit föremål för diskussion. Enligt utskottets uppfattning bör kraven på den allmänna behörigheten nu ändras så att det för tillträde till de längre högskoleutbildningarna skall krävas treårig gymnasiekompetens med minst betyget 3 i vart och ett av de karaktärsämnen som utgör särskilda behörighetskrav för den sökta utbildningen. Detta leder enligt utskottets uppfattning till att den enskilde

högskolestuderanden får större förutsättningar att bedriva framgångsrika studier och att studieavbrotten blir färre.

Utskottet har uppfattningen att en försöksverksamhet bör inledas med kompletterande *antagningsprov*. Proven bör utformas så att de mäter både allmänkunskap och kunskap som är särskilt relevant för utbildningen.

Högskoleenheterna bör få större frihet att besluta om *den lokala antagningen*. Om högskoleenheterna bedömer att berörd institution med stor sannolikhet har möjlighet att ta emot samtliga sökande som uppfyller behörighetskraven är ett antagningsförfarande motsvarande dagens lokala antagningssystem onödigt. Det enda som behövs i dessa fall är en formell antagning i samband med registrering. En sådan förändring innebär administrativa förenklingar och besparingar.

Riksdagen bör med anledning av de aktuella motionerna som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om antagning till högskolan m. m.

*dels* att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *antagning till högskolan m. m.*
att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85: 731 yrkande 18 och 1984/85: 791 yrkandena 7, 8, 9, 10 och 11 och med anledning av motionerna 1984/85: 323 yrkande 5, 1984/85: 436, 1984/85: 517, 1984/85: 1337 yrkande 1, 1984/85: 1946 i denna del, 1984/85: 2526 yrkande 1, 1984/85: 2736 och 1984/85: 2818 yrkande 21 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

**8. Antagning till högskolan m. m. (mom. 4)**

Birgitta Rydle, Göran Allmér, Birger Hagård och Gunnar Hökmark (alla m) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar "En viktig" och slutar "aktuella motionerna" bort ha följande lydelse:

I avvaktan på att ett nytt tillträdessystem genomförs bör direktantagningskvoten för studerande från gymnasieskolan höjas till 50 % fr. o. m. höstterminen 1985. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna med anledning av de nu aktuella motionerna.

*dels* att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *antagning till högskolan m. m.*
att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85: 791 yrkande 7, 1984/85: 2736 och 1984/85: 2818 yrkande 21 och med anledning av motionerna 1984/85: 323 yrkande 5, 1984/85: 436, 1984/85: 517, 1984/85: 731 yrkande 18, 1984/85: 791 yrkandena 8, 9, 10 och 11, 1984/85: 1337 yrkande 1, 1984/85: 1946 i denna del och 1984/85: 2526 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

**9. En högskola för södra Stockholmsregionen (mom. 7)**

Kerstin Göthberg (c) och Pär Granstedt (c) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar "Den enklaste" och slutar "motion 1984/85: 2503" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att en högskola i södra Stockholmsregionen på ett verksamt sätt skulle medverka till att häva den regionala obalansen i Stockholms län i fråga om högre utbildning. Det finns därför anledning för regeringen att ta initiativ till en utredning om de praktiska och ekonomiska förutsättningarna för en sådan decentralisering av högskoleutbildningen i regionen. Vad utskottet anfört bör riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2503 som sin mening ge regeringen till känna.

*dels* att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *en högskola för södra Stockholmsregionen*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2503 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

**10. Högskoleorganens sammansättning (mom. 8)**

Birgitta Rydle (m), Göran Allmér (m), Birger Hagård (m), Jörgen Ullenhag (fp) och Gunnar Hökmark (m) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar "Enligt högskoleförordningen" och slutar "och 7" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att tiden nu är mogen för att studera och pröva erfarenheterna av vissa högskoleorgans arbete och sammansättning. Det finns skäl att ifrågasätta nuvarande ordning där företrädare för studerande och företrädare för personal utsedd av arbetstagarorganisation medverkar i prövningen av meriterna för sökande till bl. a. professurer (tjänsteförslagsnämnd) eller tar ställning till andra rent vetenskapliga frågor. Regeringen bör pröva frågan om högskoleorganens sammansättning med angiven utgångspunkt och lägga fram förslag för riksdagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Riksdagen bör vidare som sin mening ge regeringen till känna att företrädare för allmänna intressen inte bör ingå i förvaltningsnämnd.

*dels* att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *högskoleorganens sammansättning*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 791 yrkandena 5 och 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

**11. Filosofie kandidatexamen (mom. 9)**

Kerstin Göthberg (c), Birgitta Rydle (m), Göran Allmér (m), Pär Granstedt (c), Birger Hagård (m), Jörgen Ullenhag (fp) och Gunnar Hökmark (m) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "Utskottet har" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet har uppfattningen att en ny examensbenämning – filosofie kandidatexamen med viss angiven inriktning – bör införas för studier om minst 120 poäng på linje eller enstaka kurser inom det förutvarande filosofiska fakultetsområdet. För denna examen bör krävas fördjupningsstudier i en omfattning som ger behörighet till forskarutbildning. Förslag om en filosofie kandidatexamen i enlighet med vad som anförts bör läggas fram i 1986 års budgetproposition. Detta bör riksdagen med anledning av de aktuella motionerna som sin mening ge regeringen till känna.

*dels* att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *filosofie kandidatexamen*
att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85: 791 yrkande 12, 1984/85: 1324 yrkande 4 och 1984/85: 2818 yrkande 29 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

**12. Humanistiska och samhällsvetenskapliga inslag i ekonom- och civilingenjörsutbildningarna (mom. 10)**

Maj Kempe (vpk) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "Vad gäller" och slutar "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till vad som anförts i motion 1984/85: 725. En kommitté bör se över ekonom- och civilingenjörsutbildningarna. Syftet med översynen bör vara att dessa utbildningar skall få ökade inslag av humaniora och samhällsvetenskap. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 725 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

*dels* att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *ökade inslag av humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen i ekonom- och civilingenjörsutbildningarna*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 725 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

**13. Utvärdering av högskolan m. m. (mom. 11)**

Kerstin Göthberg (c) och Pär Granstedt (c) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar "Åren efter" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Åren efter högskolereformen år 1977 genomförde UHÄ ett omfattande uppföljningsprogram som redovisats i serien UHÄ-rapport. Detta har följts av programmet Uppföljning och policystudier. UHÄ ansvarar även för ett

mera långsiktigt projekt. Forskning om högskolan, där forskningen utförs vid universitet och högskolor som uppdragsforskning. Detta program omfattar i stort fyra områden, nämligen högskolans roll i samhället, högskolan som organisation, forskningsfunktionen och utbildningsfunktionen. Resultaten av programmen används bl. a. i UHÄ:s reguljära arbete med att fortlöpande följa utvecklingen inom högskolan och föreslå de förändringar som bedöms nödvändiga. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1984/85: 1946 i denna del.

När det gäller motion 1984/85: 1324 delar utskottet motionärernas uppfattning att tiden nu kan vara mogen för en utvärdering av linjesystemet. Inom vissa utbildningsområden med klart definierade yrkesmål är linjer med ungefär nuvarande karaktär naturligt också i framtiden. Inom andra områden kan det visa sig lämpligt att bibehålla linjens roll som stöd för den enskilde studentens studieval. Men samtidigt bör en större flexibilitet och valfrihet eftersträvas inom systemets ram. Linjernas betydelse för administration och resursfördelning bör därmed kunna minska. Detta skulle vara ett bidrag till strävandena att avbyråkratisera högskolan. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1984/85: 1324 yrkande 1 i denna del som sin mening ge regeringen till känna.

*dels* att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *en samlad utvärdering av högskolan m. m.*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 1324 yrkande 1 i denna del och med avslag på motion 1984/85: 1946 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

**14. Utvärdering av högskolan m. m. (mom. 11)**

Maj Kempe (vpk) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar "Åren efter" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i vad som anförs i motion 1984/85: 1946 i denna del om nödvändigheten av att det nu görs en utvärdering av högskolereformen och övriga politiska beslut fattade av riksdag och regering beträffande högskoleutbildningen. Vidare bör utvecklingen i vad avser demokratiseringen av högskolan bedömas. Regeringen bör vidare föranstalta om de övriga åtgärder som motionärerna föreslår. Riksdagen bör med bifall till motion 1984/85: 1946 i denna del och med avslag på motion 1984/85: 1324 yrkande 1 i denna del som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört.

*dels* att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *en samlad utvärdering av högskolan m. m.*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 1946 i denna del och med avslag på motion 1984/85: 1324 yrkande 1 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

## Särskilda yttranden

### 1. Resursplanering inom högskolan (mom. 1)

Jörgen Ullenhag (fp) anför:

När det gäller förvaltningsrationalisering hänvisar jag till reservation 1. Avveckling av regionstyrelserna i UbU 1984/85: 14. Där har anförts att en avveckling av regionstyrelserna medverkar till en avbyråkratisering av högskolan och innebär en besparing, som på sikt uppgår till mer än 12 milj. kr. per år.

I motion 1984/85: 791 lämnas också andra förslag till förvaltningsrationalisering, t. ex. mer rationell sammansättning av beslutande organ inom högskolan, förenkling av förfarandet vid högskoleenheternas lokala antagning. I övrigt hänvisas till vad som föreslås i motionen.

### 2. Antagning till högskolan m. m. (mom. 4)

Birgitta Rydle, Göran Allmér, Birger Hagård och Gunnar Högmark (alla m) anför:

Många av problemen inom den högre utbildningen kan återföras på det behörighets- och urvalssystem som genomfördes i samband med högskolereformen. Hit hör att den s. k. genomströmningen i den högre utbildningen minskat kraftigt, att antalet studieavbrott ökat, att den sociala snedrekryteringen förstärkts, att medianåldern för nyantagna studerande för många utbildningslinjer och ämnen höjts drastiskt och att kvalitetskraven har måst sänkas inom flera ämnen.

Vi har länge påtalat antagningssystemets många fel och brister samt föreslagit ett helt annorlunda system. Vi menar att det behövs bl. a. skärpningar av förkunskapskraven till åtskilliga utbildningar samt två olika allmänna behörighetsnivåer, en för mer krävande utbildningsvägar som skall bygga på kunskaper i nivå med de tre- och fyraåriga gymnasielinjerna och en för övrig högskoleutbildning. Vi anser också att det behövs en förberedande utbildning för studerande utan föregående gymnasieutbildning eller enbart tvåårig gymnasieutbildning. Utbildningen skall ge behörighet till olika ämnen och utbildningsvägar i högskolan. Nuvarande kvoteringssystem i urvalet mellan behöriga sökande kan med vårt förslag avskaffas.

I direktiven för tillträdesutredningen ingår att behandla bl. a. de frågor som vi här berört. I utredningsdirektiven ingår också att överväga olika former av viktning av de sökandes betyg. Därvid får det avgöras om, utöver de förändringar av antagningsreglerna som vi ovan förordat, viktning kan ha någon positiv betydelse. I avvaktan på att utredningen skall slutföra sitt arbete avstår vi från att i detta sammanhang lägga konkreta förslag till förändringar av antagningssystemet.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1985